

Forskning om barn og barndom i Norden

Leder | Vol. 41, No. 4, 2023, s. 1–6

Fra redaksjonen: Barn i krig

Marit Ursin

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), Norge

E-post: marit.ursin@ntnu.no

«Enhver krig er en krig mot barn.» Eglantyne Jebbs berømte ord har fått en ny og enda sterkere betydning i disse dager. For 100 år siden, i etterdønningene og etterpåklokskapen av første verdenskrig, begynte Jebb arbeidet med en erklæring om barns særegne rettigheter og det internasjonale samfunnets plikter til å sikre disse. Året etter ble den internasjonale Genève-erklæringen vedtatt i Folkeforbundet, og dannet forgjengeren til FNs barnekonvensjon. I disse dager er vi alle vitner til at barns fundamentale rettigheter – deriblant barns iboende rett til liv, til å overleve og vokse opp (FN-sambandet, 1989/2023, art. 6) – ser ut til å ha mistet all sin kraft og verdi.

Jeg må innrømme at det er utrolig vanskelig å skrive om det som skjer i Midtøsten. Men det er, om mulig, enda vanskeligere å la være. I skrivende stund har det gått en måned siden Hamas' terrorangrep mot Israel, og Israels motsvar som fulgte like etter, med konstante og pågående eskaleringer med grufulle konsekvenser for hundretusenvise av mennesker. Per 15. november er det meldt over 1 400 døde i angrepet utført av Hamas, og det er meldt over 11 000 døde som resultat av Israels bombing og påfølgende invasjon i Gaza. Et svimlende antall av de døde er barn, og tallene vokser for hver dag. Som barndomsforsker slår det meg hardt og brutalt hvordan barn berøres, brukes, regelrett *ofres* i kampen om makt.

Først og fremst tenker jeg på *samtidens barn* i Gaza og Israel som lever i krig og væpnet konflikt, og som opplever terror og gisselsituasjon. Det brutale, høye antallet barn som har blitt drept, men også barna som mister foreldre, søsken, familie, venner. Barn som blir fratatt muligheten til å leke, gå på skole, få helsehjelp, leve i trygghet. Barn som blir krigsvitner og ofre, med både de akutte og langtidsvirkende følgene det har på deres sosiale, emosjonelle, psykiske og fysiske helse. Som barnepsykolog Katrin Brubakk (2023) beskriver:

«De som overlever får skrekkelige indre bilder som vil forfølge dem i både våken tilstand og i søvne.» De ufødte og de nyfødte barna – hvor mødre fratas muligheten til forsvarlig helsehjelp og leger og helsepersonell fratas muligheten til å hjelpe. Som Francesca Albanese (2023) beskriver i sin rapport til FNs menneskerettighetsråd om barns situasjon i Gaza før det siste voldelige utbruddet; barna i Gaza er «unchilded» fra fødselen av. Om ikke før.

Denne konflikten viser hvordan barn bevisst benyttes som mål innenfor terror og militær strategi. Hamas har drept og kidnappet barn, mens Israel bomber sykehus, flyktningeleirer og skoler. Barnerettighetsorganisasjonen Humanium (u.å.) skriver at Hamas bruker palestinske barn i aktive roller i kampen mot Israel, og referer til en nettside hvor Hamas glorifiserer barn som begår selvmord for å kjempe for den palestinske saken. Samtidig finner Albanese (2023) at israelske styrker bruker militarisert logikk i angrep på palestinske barn, hvor angrep og drap på sivile rettferdiggjøres som «selfdefence» og «counterterrorism». I rapporten siteres en israelsk løytnant som mener at antallet palestinske barn som blir «tilfeldigvis drept» under operasjoner rettet mot «eliminerings av terrorister» er «irrelevant» (Albanese, 2023, s. 7). Uttalelsen gjenspeiler en operativ militærstrategi og juridisk moral hos det israelske militæret som devaluerer og dehumaniserer palestinske sivile liv. Et slikt rasjonale er et resultat av gjennomtrengende prosesser av militarisering i det israelske samfunnet. Militarisering omhandler militære institusjoners påvirkning på språk, media, regjeringens politikk og økonomiske prioriteringer, og nasjonale verdier og identiteter, og utviser dermed skillet mellom militært og sivil liv (Enloe, 2000).

Sutton og Novokov (2008) viser hvordan militarisering påvirker våre verdenssyn og hverdagsliv på subtile og eksplisitte måter. I ytterste konsekvens medfører militarisering til en normalisering av vold, hvor det mest logiske og åpenbare virker å være likvidering av mennesker (Ursin, 2020). Albanese (2023) konkluderer med at den israelske staten anser alle palestinere, uavhengig av alder og bakgrunn, som legitime militære mål framfor mennesker under beskyttelse av internasjonal lovgivning. Militariseringens logikk hviler på en dehumanisering av mennesker som oppfattes som «de andre», vanligvis basert på rasistiske og nasjonalistiske ideologier (Sutton & Novokov, 2008). Metaforer er et viktig verktøy i dehumaniseringsprosessen, noe som illustreres av Israels forsvarsminister Yoav Gallant, som nylig kalte innbyggerne på Gazastripen for «menneskelige dyr» (Karanth, 2023). Selv om utsagnet kunne tolkes til å referere til Hamas-krigerne, forsvarte resten av ministerens kommentarer ytterligere undertrykkelse av alle mennesker i Gaza ved å nekte dem grunnleggende menneskelige behov (Karanth, 2023). Dokumentasjon på at israelske barn oppdras til å se på palestinere som trusler, beskyldt for å stå bak holocaust og karakterisert som inntrengere som ønsker å eliminere det jødiske folk (Albanese, 2023) tyder på at dehumaniseringsprosesser starter allerede i barndommen. Å forstå og fremstille «de andre» som trusler som må utradere utgjør en viktig del av militariseringen (Lee, 2008).

Israels statsleder argumenterer for at Hamas bruker menneskelige skjold, og forsvarer på denne måten det massive angrepet på barn og familier. Dette er ikke en ny påstand. Som Albanese (2023) rapporterer, har det israelske militæret lenge hevdet at palestinere bruker barna sine som «menneskelige skjold» i frontlinjen. FNs undersøkelseskommisjon viste i 2009 en praksis som vedvarer i dag hvor palestinere drept av det israelske militæret,

inkludert barn, noen ganger posthumt blir stemplet som «martyrer» av politiske fraksjoner. Dette er ikke bevis på involvering i væpnede aktiviteter, men en del av en kollektiv bevissthet og aksepteres av familiene som mottar økonomisk støtte fra de væpnede gruppene (Albanese, 2023). Likevel er det mye som tyder på at Hamas legger militær virksomhet nært sivile mål. Og fordi Hamas ikke er en ren terrororganisasjon, men også har ansvaret for andre deler av samfunnet på Gazastripen, som sykehusene, barnehagene og moskene, vil Israels mål om å «utslette Hamas» ha store konsekvenser for hele befolkningen. Videre viser dokumenter fra tidligere militære bakkeangrep at også israelske styrker har brukt palestinske sivile som menneskelige skjold (Amnesty International, 2010), hvilket om mulig ytterligere forverrer situasjonen til beboerne i Gaza.

Det enorme antall drepte barn i Gaza de siste ukene, og Israels rettferdiggjøring av sin militære strategi, viser at palestinske barn er fratatt sin grunnleggende og iboende verdi som mennesker. I sterk kontrast skriver den israelske statsministeren Benjamin Netanyahu (2023) om Hamas' angrep på israelske barn:

This is an enemy that murders children and mothers in their homes, in their beds,
an enemy that abducts the elderly, children and young women, that slaughters
and massacres our citizens, including children, who simply went out to enjoy the
holiday.

Det er tydelig at israelske barn er uskyldige ofre som bør spares i konflikten, i motsetning til barna i Gaza. Barn brukes som moralske symboler og trekker på kjente barndomsdiskurser i media for å vise «den andres» inhumane villskap og brutalitet.

Fra Gaza ser vi bilder av barn, lemlestede, gråtende, forlatte, desperate. Det er forståelig at dette er nødvendig for at omverdenen skal vite hva som skjer og forstå omfanget av den humanitære krisen. Samtidig kan man spørre seg om hva det gjør med menneskeverdet å avbildes slik? Og hva det gjør med inntrykkene når de er så mange, så intense, så grusomme? Som jeg har argumentert om brasilianske medier som dekker den dødelige volden mot barn og unge i favelaen i Brasil (Ursin, 2020), risikerer journalistene å forsterke den militarisererte logikken og bidra til at Gazastripen anses som et naturlig sted for vold og krigsforbrytelser, og angrep på deres beboere som noe normalt og forventet, og i verste fall, nødvendig og ønsket. Dette understøttes både av argumenter om menneskelige skjold beskrevet tidligere, og det ensidige fokuset på antall barn som har mistet livet i motsetning til sivile kvinner og menn.

Flere har kritisert mediedekningen av terrorangrepet av Hamas, hvor de israelske og internasjonale ofrene ble portrettert som mennesker med levde liv framfor statistikken man gjerne møter i reportasjer fra Gaza. Som lege Wasim Zahid uttalte, portretteres «de israelske lidelsene i et nærere og mer humanistisk perspektiv» enn palestinske tap, som blir presentert «mer distansert, med manglende personlige historier om de rammede» (i Årtun & Brustad, 2023). Dette har store konsekvenser for hvem vi føler sympati med og identifiserer oss med, og kan være spesielt skadelidende for barn og unge som i utgangspunktet identifiserer seg mer med palestinerne. Magdi Abdelmaguid (2023), artist i den norske

rap-duoen Karpe, og med egyptisk far og norsk mor, påpekte dette så sterkt etter å ha fulgt mediedekningen og de politiske reaksjonene i Norge: «Det er ikke noe «vi». Jeg ser det nå. [...] For alle er like, men noen er likere enn andre.»

Når grusomhetene i Gaza og Israel slår innover meg, tenker jeg også på *gårdagens barn*. Som FNs generalsekretær António Guterres (2023) uttalte i Sikkerhetsrådet:

It is important to also recognize the attacks by Hamas did not happen in a vacuum. The Palestinian people have been subjected to 56 years of suffocating occupation. They have seen their land steadily devoured by settlements and plagued by violence; their economy stifled; their people displaced and their homes demolished. Their hopes for a political solution to their plight have been vanishing.

Dagens soldater i Hamas, rede og kapable til å begå grusomme handlinger i angrepet på Israel, har også en gang vært barn. De vokste opp på 1980–1990-tallet, muligens tidlig på 2000-tallet, omringet av, og kanskje aktive i og ofre for, blodige konflikter. En dekontekstualisering av dagens uholdbare situasjon og uvitenhet om palestinske lidelser tjener dehumaniseringen av palestinerne. Som Guterres nevner, har Israels behandling av palestinerne, både i Gaza og på Vestbredden, påført enorme skader på den oppvoksende generasjonen. Dette dokumenteres utførlig i Albaneses (2023) rapport, som stadfester at drap på barn i denne konflikten ikke er noe nytt. Tvert imot. Siden 2008 har 1 434 palestinske barn blitt drept og ytterligere 32 175 skadet, hovedsakelig av israelske styrker, mens 25 israelske barn har blitt drept og 524 skadet i samme periode. I Gaza sliter mange barn med posttraumatisk stresslidelse (se også Agbaria et al., 2021) og en konstant frykt for å dø eller miste sine nære, samtidig som tilgangen til barne- og ungdomspsykiatere er vanskelig. Videre skriver Albanese at palestinske barn på Vestbredden har begynt å bære avskjedsbrev i lommen, som forberedelse til og i frykt for døden. Dette ble rapportert før terrorangrepet utført av Hamas, det israelske angrepet mot Gaza og de forverrede tilstandene for palestinere på Vestbredden.

For unge å engasjere seg og vise motstand mot Israels politikk har vært tilnærmet umulig. Barn og unge som protesterer på fredelig vis risikerer å bli møtt med våpen, mens de som kaster stein på israelske styrker eller bosettere risikerer å bli varetektsfengslet, avhørt, tiltalt, fengslet og drept. Siden 2000 har anslagsvis 13 000 palestinske barn blitt arrestert, og de risikerer både mishandling og straffer fra 10 til 20 år (Albanese, 2023). Militariseringsprosesser og -logikker er fundamentalt kjønnete (Enloe, 2000), hvor gutter og unge menn anses som stridende (*combatants*, se Carpenter, i Sutton & Novokov, 2008), hvilket gjenspeiles i Israels kontinuerlige og uberegnelige angrep på palestinske gutter. Den uavhengige palestinske barnerettighetsorganisasjonen Defence for Children International – Palestine (u.å.) arbeider med å etterforske, dokumentere og avsløre alvorlige menneskerettighetsbrudd mot barn som bor på Vestbredden, Øst-Jerusalem og Gazastripen. På sin hjemmeside oppdaterer de kontinuerlig israelske drap på barn. Det gjør et uutslettelig inntrykk å se familiefotoene av glade tenåringsgutter under følgende overskrifter (Defence for Children International – Palestine, u.å.):

NOVEMBER 06, 2023 – LOCATION: EAST JERUSALEM – WEST BANK:
Israeli forces kill, confiscate body of 16-year-old Palestinian boy in East Jerusalem

NOVEMBER 05, 2023 – LOCATION: WEST BANK: Israeli forces shoot dead
15-year-old Palestinian boy standing on rooftop

NOVEMBER 04, 2023 – LOCATION: WEST BANK: Israeli forces apprehend
and shoot 17-year-old Palestinian boy near military checkpoint

NOVEMBER 03, 2023 – LOCATION: WEST BANK: Israeli forces kill two
Palestinian boys in occupied West Bank using drone strike, live ammunition

NOVEMBER 02, 2023 – LOCATION: WEST BANK: Israeli forces fatally shoot
two Palestinian boys in the occupied West Bank

NOVEMBER 01, 2023 – LOCATION: WEST BANK: Israeli forces shoot, kill
16-year-old Palestinian boy in Beit Ummar

Det viser Israels ekstremt brutale og umenneskelige politiske strategi, og det viser den systematiske volden palestinske barn møter. Som ordene til en tidligere israelsk soldat, sitert i Albaneses (2023) rapport, viser: «Jeg husker ikke barn. Når du er i uniformen din, er det oss og dem.»

Både dagens yngste generasjon og deres foreldre kjenner ikke til noe annet enn å leve under og med okkupasjonen, i et miljø mettet av frykt, fiendtlighet og rasisme. En hverdag som gjennomsyres av små og store ydmykelser, en tilværelse definert av sjekkpunkter, krav om identitetspapirer, nattangrep, interneringer, riving av hus, fordrivelse, verbale overgrep, trusler, fysiske angrep, fengsling og voldelig død (Sherwood, 2014). Familiens tilgang til arbeid og helsetjenester, mobilitet, muligheter for fritid, og fremtidsutsikter og mobilitet er strengt kontrollert og begrenset av Israel. Som Albanese (2023) rapporterer til FN, føler palestinske barn seg fremmedgjorte i sitt eget land, og stiller spørsmål som: «Er vi mindre verdt?» (s. 4).

Sist, så tenker jeg på *morgendagens barn*. Som barnepsykolog Brubakk (2023) skriver: «Når bomberegnet i Gaza stilner, starter et livslangt reparasjonsarbeid for en hel generasjon.» Traumer videreføres over generasjoner, og vold, konflikt og krig setter ubønnhørlig preg på foreldreskap og familieliv. Med tanke på hva dagens generasjoner av barn og voksne har opplevd, og hva som nå utspiller seg, er det vondt og vanskelig å forestille seg hvordan historien vil påvirke fremtidens barn og barndommer. Samtidig skylder vi morgendagens barn å ha håp – håp om en snarlig og fredelig løsning og sameksistens, og håp om at de kun vil kjenne all denne smerten og grusomhetene gjennom historiefortellinger og historiebøker, og ikke fra sine egne liv.

Marit Ursin, hovedredaktør

Referanser

- Abdelmaguid, M. (2023, 30. oktober). Det er ikke noe «vi». Jeg ser det nå [Kronikk]. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/4ok8Mq/det-er-ikke-noe-vi-jeg-ser-det-naa>
- Agbaria, N., Petzold, S., Deckert, A., Henschke, N., Veronese, G., Dambach, P., Jaenisch, T., Horstick, O. & Winckler, V. (2021). Prevalence of post-traumatic stress disorder among Palestinian children and adolescents exposed to political violence: A systematic review and meta-analysis. *PLoS One*, 16(8). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256426>
- Albanese, F. (2023). *Report of the Special Rapporteur on the situation of Human Rights in the Palestinian territories occupied since 1967*. United Nations. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/palestine/a-78-545-auv.pdf>
- Amnesty International. (2010, 25. februar). *Israel bruker sivile som skjold*. <https://amnesty.no/israel-bruker-sivile-som-skjold>
- Brubakk, K. (2023, 5. november). *Dette gjør krig med barn* [Kronikk]. Gemini. <https://gemini.no/2023/11/dette-gjor-krig-med-barna/>
- Defence for Children International – Palestine (u.å.). *News*. Hentet 7. november 2023 fra <https://www.dci-palestine.org/tags/news>
- Enloe, C. (2000). *Maneuvers: The international politics of militarizing women's lives*. University of California Press.
- FN-sambandet. (2023, 5. juli). *Barnekonvensjonen*. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen> (Opprinnelig vedtatt 1989)
- Guterres, A. (2023, 24. oktober). *Secretary-General's remarks to the Security Council – on the Middle East*. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2023-10-24/secretary-generals-remarks-the-security-council-the-middle-east%C2%A0>
- Humanium. (u.å.). *Children of Palestine*. <https://www.humanium.org/en/palestine/>
- Karanth, S. (2023, 9. oktober). *Israeli defense minister announces siege on Gaza to fight 'human animals'*. *Huffpost*. https://www.huffpost.com/entry/israel-defense-minister-human-animals-gaza-palestine_n_6524220ae4b09f4b8d412e0a
- Lee, B. (2008). Gender, race, and militarism: Toward a more just alternative. I B. Sutton, S. Morgen & J. Novokov (Red.), *Security disarmed: Critical perspectives on gender, race, and militarization* (s. 56–64). Rutgers University.
- Netanyahu, B. [@netanyahu]. (2023, 8. oktober). *Innlegg* [Tvitring]. Twitter. <https://twitter.com/netanyahu/status/1710828720041119818>
- Sherwood, H. (2014, 8. februar). Children of the occupation: growing up in Palestine. *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/08/children-of-occupation-growing-up-in-palestine>
- Sutton, B. & Novokov, J. (2008). Rethinking security, confronting inequality: An introduction. I B. Sutton, S. Morgen & J. Novokov (Red.), *Security disarmed: Critical perspectives on gender, race, and militarization* (s. 3–29). Rutgers University.
- Ursin, M. (2020). Militarized everyday lives, logics and responses among children and youth in a violent community in urban Brazil. *Childhood*, 27(3), 325–339. <https://doi.org/10.1177/0907568220908309>
- Årtun, A. B. & Brustad, L. (2023, 26. oktober). Kritiserer mediedekningen: – Ubevisst partiskhet. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/nyheter/kritiserer-mediedekningen-ubevisst-partiskhet/80402458>